

APTEEKEILLA ON TÄRKEÄ ROOLI lääkehaittojen ehkäisyssä

Sähköiset työkalut sekä hyvin omaksutut toimintatavat auttavat apteekkeja lääkehaittojen ehkäisyssä.

Jokaisen asiakkaan erityistarpeet huomioiva lääkeneuvonta on apteekin perustyytä, jolla pyritään varmistamaan toimiva ja haitaton lääkehoito.

Apteekkien arjessa suurena apuna ovat sähköiset työkalut. Käytössä oleviin reseptinkäsittelyjärjestelmiin on integroitu apuohjelmia ja tietokantoja, jotka nopeasti ja luotettavasti auttavat lääkehaittojen riskin havaitsemisessa.

Esimerkiksi lääkeneuvonnan tukena käytössä on Tietotippa-lääkeinformaatiotietokanta, joka sisältää asiakaspalveluun soveltuvasa tiivistetyssä muodossa tietoa muun muassa lääkkeen käyttötarkoituksesta, haittavaikutuksista ja oikeasta ottamistavasta. Tietokannan tarjoaman tuen avulla asiakkaan kanssa on helppo käydä läpi systemaattisesti esimerkiksi tiettyjen lääkeryhmien haitat ja niiden ennaltaehkäisy.

Järjestelmät tekevät myös reaaliaikaisia interaktiotarkistuksia. Niiden perusteella apteekissa voidaan arvioida, onko asiakkaan lääkityksessä kliinisesti merkittäviä yhteisvaikutusriskejä ja siten mahdollisuus lääkehaittoihin.

Lääkityskokonaisuuden haittariskejä ikääntyneillä arvioi Apteekkariliitossa koostettu Salko-tietokanta. Se sisältää tietoa lääkeaineiden tai -valmisteiden liikenavaarasta, antikolinergisyydestä, serotonergisyydestä, CYP-aktiivisuudesta ja soveltuvuudesta iäkkäille.

Määräysehdot turvana, eivät kiusana

Joskus lääkkeen myyntilupaan liittyy ehtoja, jotka vaikuttavat lääkkeen toimittamiseen asiakkaalle. Ehtojen perimmäinen tarkoitus on lääkitysturvallisuuden varmistaminen.

Itsehoitopuolella tällaisia lääkkeitä ovat jälkiehkäisyvalmisteet, jotka ovat niin sanottuja lisäneuvontaa vaativia itsehoitolääkkeitä. Apteekin tehtävänä on näitä määräyksiä noudattamalla huolehtia mahdollisten lääkehaittojen ehkäisystä.

Myös reseptilääkkeissä on valmisteita, joihin liittyy poikkeavia menettelytapoja. Lääkeviranomaisen on ohjeistanut seikkaperäisesti näihin liittyvistä toimintaperiaatteista. Valmisteen määrääminen voi esimerkiksi edellyttää lääkäriltä perehtyneisyyttä tiettyyn erikoisalaan. Käytännössä apteekissa voi kuitenkin olla hyvin hankalaa tarkistaa määräysehdojen toteutuminen, joten lääkärin on syytä huomioida rajoitukset jo lääkettä määrätessään.

Esimerkiksi klotsapiinia saa määrätä kerralla vain noin kuukauden annoksen eli kahden veriarvon mittaustavaliä vastaavan määrän. Apteekki ei pysty tarkistamaan kontrollien toteutumista ja tuloksia. Siksi on tärkeää, ettei lääkäri rutiininomaisesti määrää uutta reseptiä heti edellisen lääkkeitä toimittamisen jälkeen vaan uusiminen todella ajoitetaan verikontrollien mukaisesti.

Teratogeenistä isotretioniinia saa määrätä hedelmällisessä iässä olevalle naiselle vain alkuperäisellä reseptillä ja vain kuukauden annoksen kerrallaan. Resepti on voimassa 7 vuorokautta. Lääkäriin tulee lääkettä määrätessään varmistua naisen ehkäisyn luotettavuudesta ja siitä, ettei tämä ole raskaana. Uusi lääke-erä vaatii uuden reseptin ja edellisen prosessin läpikäynnin. Apteekki ei siten pysty toimittamaan yli kuukauden kuluksista vastaavaa lääkemäärää, vaikka reseptissä olisi Sic!-merkintä. Ei kuitenkaan sääntöä ilman poikkeusta: jos lääkäri katsoo, ettei potilaalla ole olemassa ras- kaaksi tulemisen riskiä, hän voi lisätä reseptiin erilliset perustelut.

Myös käyttämätön lääke on haitta

Vaikkei kyseessä olekaan suoranainen lääkehaitta, haitallista on myös se, että tarpeellinen lääke jää esimerkiksi Kela-korvauksen puuttumisen takia hankkimatta. Esimerkiksi dabigatranin rajoitetuksi ajaksi myönnettävä peruskorvaus edellyttää perustelua lääkemääräyksen asianomaiseen kohtaan ja lisäksi merkinnän toimenpide- tai tapahtumapäivämäärästä.

Etsetimibi voidaan toimittaa erityiskorvattuna vain, jos asiakkaalle on lääkärin tekemän B-lausunnon mu-

kaan myönnetty erityiskorvausoikeus ja lääkemääräyk- sessä on lisäksi oikeassa kohdassa perusteluna vaikea- hoitoinen hyperkolesterolemia.

Hedelmöityshoidot ovat Kela-korvattavia vain alle 43-vuotiaille. Apteekki ei voi antaa korvausta, vaikka re- septissä olisi merkintä sairauden hoidosta.

Eryteisesti sähköisessä lääkemääräyksessä on tärke- ää, että lääkkeen määräämiseen liittyvät erityisselvitykset ovat oikeassa kohdassa. Paperireseptiin voidaan aptee- kissakin tehdä tiettyjä oikaisuja, mutta sähköinen resepti on kutakuinkin lahjomaton.

Apteekki seuraa haittoja

Joskus lääkkeet aiheuttavat ennakoivista toimista huo- limatta haittoja käyttäjälleen. Lääkärien lisäksi myös ap- teekit voivat ilmoittaa lääkeviranomaiselle haittavaiku- tusepäilyistään.

Jotta mahdolliset haitat havaittaisiin tehokkaammin, Euroopan unionissa otettiin vuonna 2013 käyttöön uusi menettely ja merkintä. Lääkepakkauksiin lisätään musta karkikolmio silloin, kun lääkevalvontaviranomaiset halu- at seurata valmistetta erityisen tarkasti. Merkintä auttaa myös apteekkeja seuraamaan kyseisiä valmisteita tark- kaavaisemmin. ■

Lääkärien lisäksi myös apteekit voivat ilmoittaa lääkeviranomaiselle haittavaikutus- epäilyistään.

©ISTOCK/47743445EAN